

séggel határos és játékos bújócska öncélúvá válik és gyakran az élvezhetetlenségbe torkoll.

A szerző merészen és gátlástalanul használja fel a különböző ábrázoló eszközöket: hol a pszichológiai jellemábrázolást alkalmazza, hol funkciómentes részletrealizmussal igyekszik felkelteni az érdeklődést, hol szimbolikus ábrázolásmódja a szürrealizmus régióiba téved. Nem a szereplők szabad asszociálásáról van itt már szó, hanem a szerzőjéről. Az a benyomásom, hogy gyakran az öncélú tetszelgésbe fullad a lényeg. Valahogy túl sokat akart Várady egyszerre kimondani, az ajkára tóduló szavak és a mögöttük meghúzódó indulatok és érzelmek, de a hideg írói mérlegelés is egy különös dadogásban jut kifejezésre, amely minden mozzanatában magában hordozza az egyénit. Hálátlan dolog a kritikusnak végleges véleményt nyilvánítania, de a legmélyebb benyomásom az, hogy Várady a valóságból szerzett élményanyagot nagyon is összetett és többszörösen törő prizmán keresztül akarja az olvasó elé vetíteni, más szóval: a mondánivaló és a közlési mód diszharmóniája a legjellemzőbb könyvére. A mondánivaló lényege a túlzottan bonyolult közlési mód miatt egyszerűen eltűnik. Az író mondánivalóját nem közölheti arcjátékkal, bizalmas kacintással, elszabadult játékosággal. Váradyra nagy feladat vár a jövőben, amennyiben értéke-

sebb művekkel akar megajándékozni bennünket: talán fékeznie kellene játékoságát és egyszerűbb ábrázolási eszközökkel csökkentenie és egyértelműbbé tennie az élményanyag és a megírt mű közötti távolságot.

Természetesen a fenti sorokat úgy kell venni, mint egy kritikus egyéni véleményét, amely nem értékrendszerező. Várady prózaköte-téről többet lehet majd mondani néhány év múltán, amikor majd felmérhető lesz szerepe mind írói fejlődésében, mind pedig a mai vajdasági magyar irodalomban. Vagy a jövő hangja szól hozzánk, vagy pedig *Az egérszürke szoba titka* sikertelen formai kísérlet. Ugyanakkor nem szabad meglepedeznünk az átlagolvasóról sem, mert a kritikus, mint ahogyan azt Böll jól észrevette, más szemmel olvas, mint ő. A kritikus igyekszik felfedezni az olvasott alkotás művészi értékeit, míg az egyszerű olvasó egészen más receptor. Kár, hogy nem áll módunkban megszólaltatni őt is. Az sincs kizárva, hogy Váradynak ez a munkája erős kisu-gárzást gyakorol majd prózaíróinkra és bennük lel befogadóra. Végső megállapításom az, hogy könyvének értéke tagadhatatlan eredetiségében rejlik, de számtalan fogyatékosága erősen csökkenti ezt az értéket. Szerzőnknek újabb alkotással kell bebizonyítania azt, hogy mint író valójában többre képes.

VARGA ISTVAN

HITELES KÖLTŐ

KOMAROMI JÓZSEF SANDOR: *Szomorú tarisznya*.
Forum, Újvidék, 1976.

Rég tett rám verseskönyv olyan váratlanul nagy hatást, mint most ez a vékonyka kötet, alig ötven versre terjedő költői életmű.

Pedig megszólaltak körülöttünk költők újabbnak, eredetibbnek tetsző hangon, a lírának talán széle-

sebb skáláján, mélyebb gondolatoknak, merészebb álmoknak is kifejezést adva. Olyan egyszerű és megrendítően apró emberi igazságokat azonban — amelyekből ugyanakkor az élet teljessége is érződik — mint ha mégse mondtak volna ki, mint

a *Szomorú tarisznya* költője: Komáromi József Sándor.

Talán a meglepetés váltotta ki belőlem a tetszésnek ezt a nem mindennapi megnyilvánulását? Az a tény, hogy a kis könyv szerzőjét nem is tartotta költőnek az irodalmi közvélemény, minthogy évtizedeken át prózairóként foglalta el közöttünk a maga helyét. Vagy az a körülmény vesztegetett volna meg, hogy nemzedékem szemével néz szét ezekben a versekben a korosztályunkat körülvevő világban? Mert sokszor úgy éreztem, helyettem beszél, s tulajdonképpen mindig is ezt szerettem volna én kimondani, versben vagy prózában, mindegy, ami neki itt, a *Szomorú tarisznyában* sikerült; hogy ilyen mosolygósan elmondott vallomásokban tudtam volna megsejtenni fájdalmat és együttérzést, s ilyen közvetlenül és egyszerű bölcsességgel tudtam volna szólni az élet dolgairól.

Mert a balladaszerű történetben, hogy *elhurcoltak egy asszonyt*, mint ha egy egész világ pusztulása benne volna; s ebből a három kurta sorba terjedő csöpp versből:

*Ökle van, kinek terve van,
nem édig érő álmai,
s bántani tud csak, bántani!*

— mintha minden elnyomottak sérelme sírna ki. *A katalán kutyát* is hányszor hallottam, akárcsak ő, csupán a tanulással maradtam adós!

És mégse hinném, hogy ezek a merőben személyi rokonérzelmek tévesztettek volna meg Komáromi költészetének a megítélésében. Hiteles költő szól hozzánk Komáromi lírájából, azzal a végsőig leegyszerűsített életérzéssel, nyugodtan és közvetlenül, amelyet a szükséztől, a tökéletesen kiérlelt mondanivaló hatásában még csak felfokoz.

S hogy a versnek ilyen tömény párlatába sűrítve tudott belefojtani örömet, bánatot, szorongást és reménytelenséget, s mindezt mosolygva, halkán és szemérmesen — ez teszi költővé, akit terjedelmesebb életmű hiányában is a legjobbak között kell látnunk. Tárgyilagosan és elfogulatlanul, minden nemzedéki együttérzés vagy idegenkedés nélkül, csupán a maradandó műnek kijáró elismeréssel.

HERCEG JÁNOS

TÁRGYILAGOS KÉP GAZDASÁGI ÉLETÜNKRŐL

BECK BÉLA: *Jugoszlávia gazdasága.*

Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1975.

A kelet-európai szocialista országokban megjelenő, Jugoszláviáról szóló könyvek, tanulmányok és egyéb írományok olyan — sajnos — ritka kivételei közé tartozik ez a munka, amely igazán tárgyilagosan igyekszik bemutatni valóságunkat az élet legfontosabb területén, a gazdaságban. Szinte szokatlanul dolog, hogy a szerző nem helyezkedik valamiféle nem létező magaslatra, ahonnan kioktat bennünket arról, hogy mit, hogyan kellett volna csinálni, mit hol rontottunk el, hol és hogyan vétkeztünk azok el-

len az általunk sohasem tisztelt dogmák ellen, amelyek a világ első szocialista államának és a szocialista tábornak a gyakorlatából, tapasztalatából erednek, s az internacionalizmus ottani magyarázatai alapján egyedül elfogadhatók és üdvözítők.

Az ilyen hozzáállás nagyon tisztességes és számunkra kétségtelenül nagyon rokonszenves. Furcsa ellentmondásként hat minden bizonnyal, és éppen az a mód ahogyan gazdaságunkról nagyon reális képet igyekszik festeni, a könyv